

Βαθμωτά Μεγέθη: Είναι μεγέθη που περιγράφονται πλήρως από μια τιμή.

Για παράδειγμα, η μάζα, η πίεση, η θερμοκρασία, κ.ά.

Διανυσματικά ή Ανυσματικά Μεγέθη: Για να περιγραφούν πλήρως πρέπει να δώσουμε πλέον της μιας τιμής.

Για παράδειγμα, σε έναν διδιάστατο χώρο χρειάζονται 2 τιμές, σε έναν τριδιάστατο χώρο 3 τιμές, κ.ο.κ. Τέτοια μεγέθη είναι το διάνυσμα θέσης, η ταχύτητα, η δύναμη, κ.ά.

Τανυστικά Μεγέθη: Είναι μεγέθη που για να περιγραφούν χρειάζεται ένας πίνακας τιμών. Η διάσταση του πίνακα μας δίνει και την διάσταση ή τάξη του τανυστή.

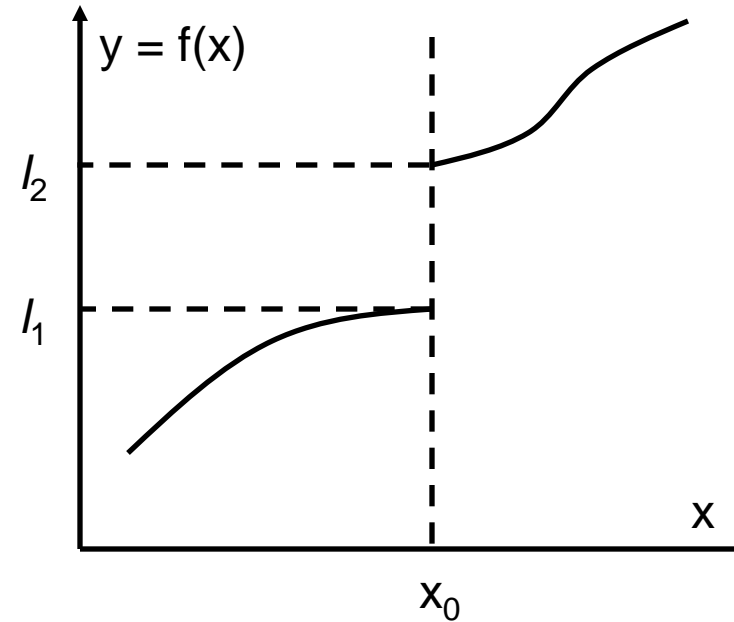
Ελαστικές σταθερές, η αγωγιμότητα, κ.ά. $J_i = \sum_j \sigma_{ij} E_j$

Ορισμός Συνάρτησης : Μια συνάρτηση ορίζει μια αντιστοιχία από σύνολο τιμών σε ένα άλλο σύνολο τιμών.

Όριο Συνάρτησης : Όταν $\forall \varepsilon > 0$, $\exists \delta > 0$ ούτως ώστε για $0 < |x - x_0| < \delta$ είναι $0 < |f(x) - l| < \varepsilon$, τότε το l καλείται όριο της f στο x_0 [$l = \lim_{x \rightarrow x_0} f(x)$]

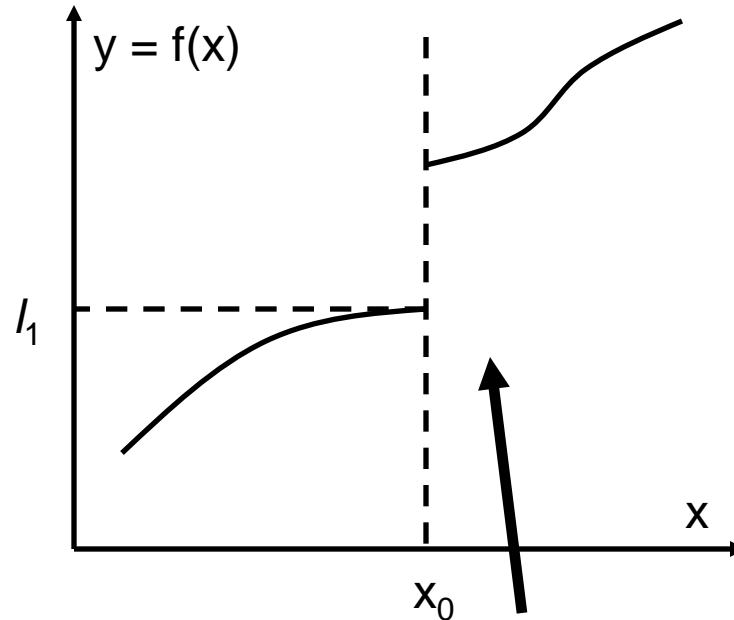
Πλευρικά όρια Συνάρτησης :

$$l_1 = \lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x), l_2 = \lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x)$$

Πλευρικά όρια Συνάρτησης :

$$l_1 = \lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x), l_2 = \lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x)$$

Αν $\lim_{x \rightarrow x_0^-} f(x) = \lim_{x \rightarrow x_0^+} f(x) = f(x_0)$, τότε η f είναι συνεχής στο x_0 .

Μια συνάρτηση είναι *συνεχής* σε ένα διάστημα όταν είναι συνεχής σε όλα τα σημεία του διαστήματος.

ΘΕΩΡΗΜΑΤΑ ΣΥΝΕΧΕΙΑΣ

Αν οι $f(x)$ και $g(x)$ είναι συνεχείς στο $x = x_0$, τότε και οι $f(x) + g(x)$, $f(x) - g(x)$, $f(x) \cdot g(x)$ είναι συνεχείς στο x_0 ,

ενώ η $\frac{f(x)}{g(x)}$ είναι συνεχής εφόσον $g(x_0) \neq 0$.

Οι παρακάτω συναρτήσεις είναι συνεχείς σε όλα τα ορισμένα διαστήματα : τα πολυώνυμα, $\sin x$, $\cos x$, a^x (με $a > 0$).

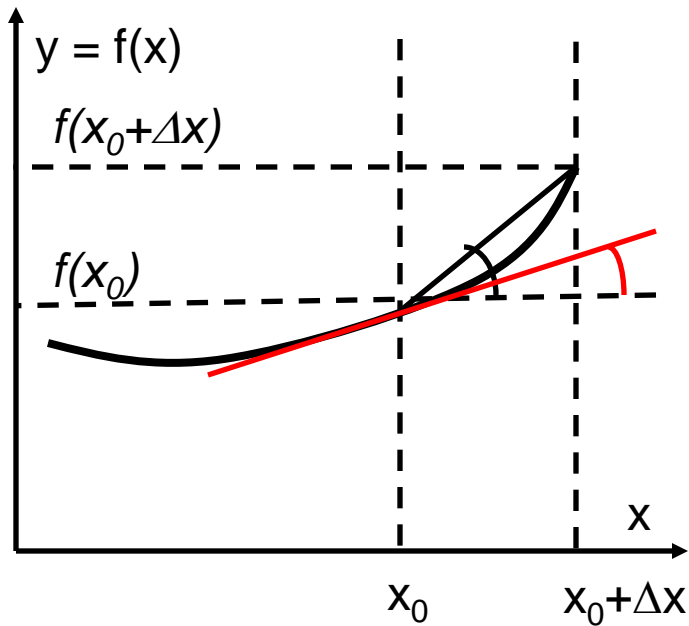
Η συνεχής συνάρτηση μιας συνεχούς συνάρτησης είναι μια συνεχής συνάρτηση.

Δηλαδή, αν η $y = f(x)$ είναι συνεχής στο x_0 ,

και η $z = g(y)$ είναι συνεχής στο $y_0 = f(x_0)$,

τότε και η $z = g[f(x)]$ είναι συνεχής στο x_0 .

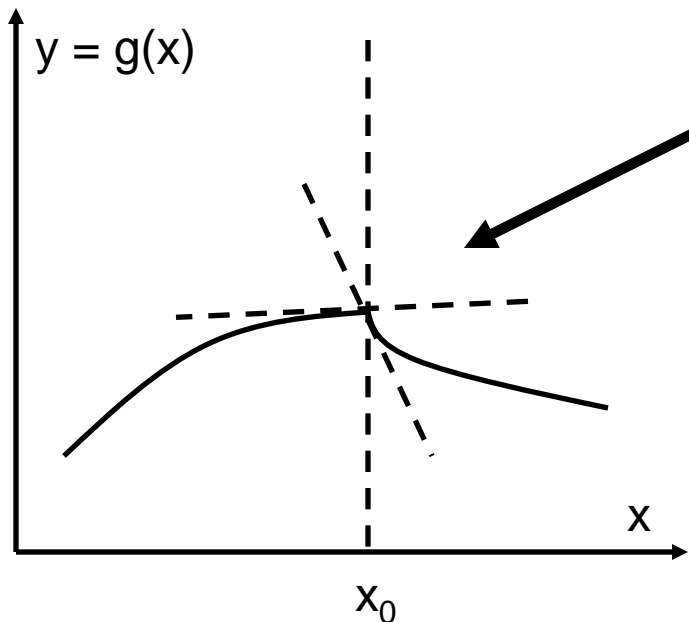
Παράδειγμα: Η $f(x) = 3x^2 + 1$ είναι συνεχής στο 1. Η $g(y) = 1/y$ είναι συνεχής στο $y = 4$. Άρα και η $1/f(x) = 1/(3x^2 + 1)$ είναι συνεχής στο 1.

Παράγωγος Συνάρτησης :

$$f'(x_0) = \lim_{\Delta x \rightarrow 0} \frac{f(x_0 + \Delta x) - f(x_0)}{\Delta x}$$

Όταν η παράγωγος υπάρχει τότε λέμε ότι η $f(x)$ είναι παραγωγίσιμη ή διαφορίσιμη στο x_0 .

Η $g(x)$ δεν είναι παραγωγίσιμη στο x_0 .

Αν $f(x)$ είναι διαφορίσιμη, τότε γράφουμε

$$f'(x) = \frac{dy}{dx} \Rightarrow dy = f'(x) dx. \text{ Η σχέση αυτή}$$

ορίζει το διαφορικό dy της $y = f(x)$.

ΔΙΑΦΟΡΙΚΟ

Η σχέση $dy = f'(x)dx$ ορίζει το διαφορικό $dy \equiv df$ της $y = f(x)$.

Το διαφορικό df δίνει την μεταβολή της $f(x)$ όταν μεταβάλλουμε το όρισμα της συνάρτησης κατά τιμή dx που είναι πολύ μικρή.

Έστω η συνάρτηση $f(x) = x^2$.

Ποια είναι η μεταβολή Δf της συνάρτησης όταν πηγαίνουμε από το σημείο $x_0 = 1$ στο σημείο $x = x_0 + \Delta x = 1 + \Delta x$;

Για $\Delta x = 1$, είναι $\Delta f = f(x_0 + \Delta x) - f(x_0) = 3$.

Για $\Delta x = \frac{1}{2}$, είναι $\Delta f = \left(1 + \frac{1}{2}\right)^2 - 1 = \frac{5}{4} = \frac{5}{2} \times \frac{1}{2} = 2,5 \times \frac{1}{2}$.

Για $\Delta x = 1/4$, είναι $\Delta f = (1 + 1/4)^2 - 1 = 9/16 = 2,25 \times 1/4$.

$\Delta x = 1/8 \Rightarrow \Delta f = 2,125 \times (1/8)$.

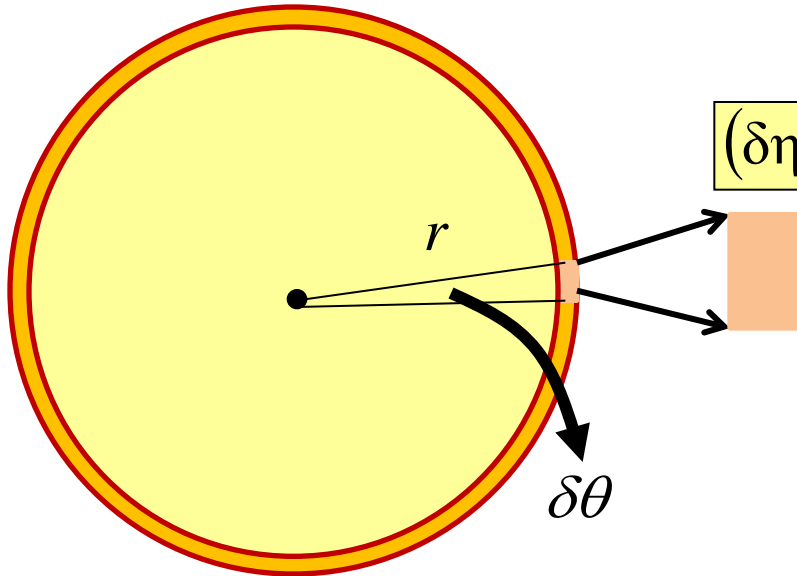
$\Delta x = 1/16 \Rightarrow \Delta f = 2,062 \times (1/16)$.

Καθώς το Δx γίνεται ολοένα μικρότερο βρίσκουμε κατά προσέγγιση

$$\Delta f \approx df = \left. \frac{df}{dx} \right|_{x=x_0} dx = 2x_0 dx = 2dx.$$

Πόσο αλλάζει το εμβαδό ενός κύκλου αν η ακτίνα μεταβληθεί από r σε $r + \Delta r$, όπου $\Delta r \ll r$ (δηλαδή το Δr είναι πολύ μικρότερο από το r);

Το μπλε κομμάτι είναι κατά προσέγγιση ορθογώνιο με πλευρές $r\delta\theta$ και Δr .

Αν αθροίσουμε όλα αυτά τα κομμάτια

(δηλαδή ολοκληρώσουμε πάνω στις γωνίες θ)

τότε βρίσκουμε για το εμβαδό ΔS του πορτοκαλί δακτυλιδιού

$$\Delta S = \sum_{\delta\theta} (r\delta\theta\Delta r) = r\Delta r \sum_{\delta\theta} (\delta\theta) = 2\pi r\Delta r.$$

Από την άλλη, αν $S(r)$ είναι το εμβαδό κύκλου ακτίνας r τότε έχουμε

$$S(r) = \pi r^2 \Rightarrow dS = \frac{dS}{dr} dr = \left[\frac{d}{dr} (\pi r^2) \right] dr = 2\pi r dr.$$

Για πολύ μικρά Δr είναι λοιπόν όντως:

$$\Delta S \equiv S(r + \Delta r) - S(r) = 2\pi r\Delta r = dS.$$

ΚΑΝΟΝΕΣ ΠΑΡΑΓΩΓΙΣΗΣ

$$(f + g)' = f' + g'$$

$$(c \cdot f)' = c \cdot f', \text{ όπου } c \text{ μια σταθερά.}$$

$$(f \cdot g)' = f' \cdot g + f \cdot g'$$

$$\left(\frac{f}{g}\right)' = \frac{f' \cdot g - f \cdot g'}{g^2}$$

Αν $y = f(u)$ και $u = g(x)$ τότε

$$\frac{dy}{dx} = \frac{dy}{du} \cdot \frac{du}{dx} = f'[g(x)]g'(x)$$

Αν $y = f(x)$ και $x = f^{-1}(y)$ τότε

$$\frac{dy}{dx} = \frac{1}{dx/dy}$$

Π.χ. αν $f(x) = \sin 2x$ τότε

$$\frac{df}{dx} = (\cos 2x)(2) = 2 \cos 2x$$

Π.χ. αν $y = f(x) = e^x$ τότε $x = \ln y$

$$\text{και } \frac{dx}{dy} = \frac{1}{dy/dx} = 1/e^x = 1/y$$

Αν $x = f(t)$ και $y = g(t)$ τότε

$$\frac{dy}{dx} = \frac{dy}{dt} \cdot \frac{dt}{dx} = \frac{dy/dt}{dx/dt} = \frac{g'(t)}{f'(t)}$$

Αρμονική κίνηση: $x = A \sin \omega t$

$$\frac{dx}{dt} = A\omega \cos \omega t = v(\text{ταχύτητα})$$

Αν $f'(x)$ είναι συνεχής και διαφορίσιμη, τότε μπορούμε να ορίσουμε

$$\text{την "δεύτερη" παράγωγο } f''(x) = \frac{d}{dx} \left(\frac{dy}{dx} \right) \equiv \frac{d^2 y}{dx^2}.$$

Ανάλογα ορίζονται οι παράγωγοι $\frac{d^n y}{dx^n}$ οποιασδήποτε τάξης n .

Αν όλες οι παράγωγοι της $y = f(x)$ είναι συνεχείς και διαφορίσιμες στο διάστημα (a, b) ,

τότε $\exists \xi$ με $x \leq \xi \leq x_0$ ώστε για τα δύο σημεία x και x_0 του (a, b) έχουμε

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \frac{f^{(n+1)}(\xi)(x - x_0)^{n+1}}{(n+1)!}$$

Αν $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{f^{(n+1)}(\xi)(x - x_0)^{n+1}}{(n+1)!} = 0$, τότε έχουμε την σειρά Taylor.

Αν $f'(x)$ είναι συνεχής και διαφορίσιμη, τότε μπορούμε να ορίσουμε

$$\text{την "δεύτερη" παράγωγο } f''(x) = \frac{d}{dx} \left(\frac{dy}{dx} \right) \equiv \frac{d^2 y}{dx^2}.$$

Ανάλογα ορίζονται οι παράγωγοι $\frac{d^n y}{dx^n}$ οποιασδήποτε τάξης n .

Αν όλες οι παράγωγοι της $y = f(x)$ είναι συνεχείς και διαφορίσιμες στο διάστημα (a, b) ,

τότε $\exists \xi$ με $x \leq \xi \leq x_0$ ώστε για τα δύο σημεία x και x_0 του (a, b) έχουμε

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \frac{f^{(n+1)}(\xi)(x - x_0)^{n+1}}{(n+1)!}$$

Αν $\lim_{n \rightarrow \infty} \frac{f^{(n+1)}(\xi)(x - x_0)^{n+1}}{(n+1)!} = 0$, τότε έχουμε την σειρά Taylor.

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{f''(x_0)(x - x_0)^2}{2} + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Είναι $\frac{d^n e^x}{dx^n} = e^x \forall n$.

Οπότε $e^x = 1 + x + \frac{x^2}{2!} + \frac{x^3}{3!} + \frac{x^4}{4!} + \frac{x^5}{5!} + \dots$

Έχουμε: $\frac{d \sin x}{dx} = \cos x$ και $\frac{d \cos x}{dx} = -\sin x$

και για $x_0 = 0$ είναι $\sin x_0 = 0, \cos x_0 = 1$

Άρα ~~$\sin x = \sin x_0 + (x - x_0)\cos x_0 - \frac{(x - x_0)^2}{2}\sin x_0 - \frac{(x - x_0)^3}{6}\cos x_0 + \dots$~~

Επομένως: $\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \frac{x^7}{7!} + \dots$

και $\cos x = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \dots$

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Για πολύ μικρές διαφορές $|x - x_0|$,

συγκεκριμένα για $|x - x_0| \ll |2 f'(x_0) / f''(x_0)|$

είναι $\left| \frac{1}{2} \frac{d^2 f(x_0)}{dx^2} (x - x_0)^2 \right| \ll \left| \frac{df(x_0)}{dx} (x - x_0) \right|$

$$f(x) \approx f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0)$$

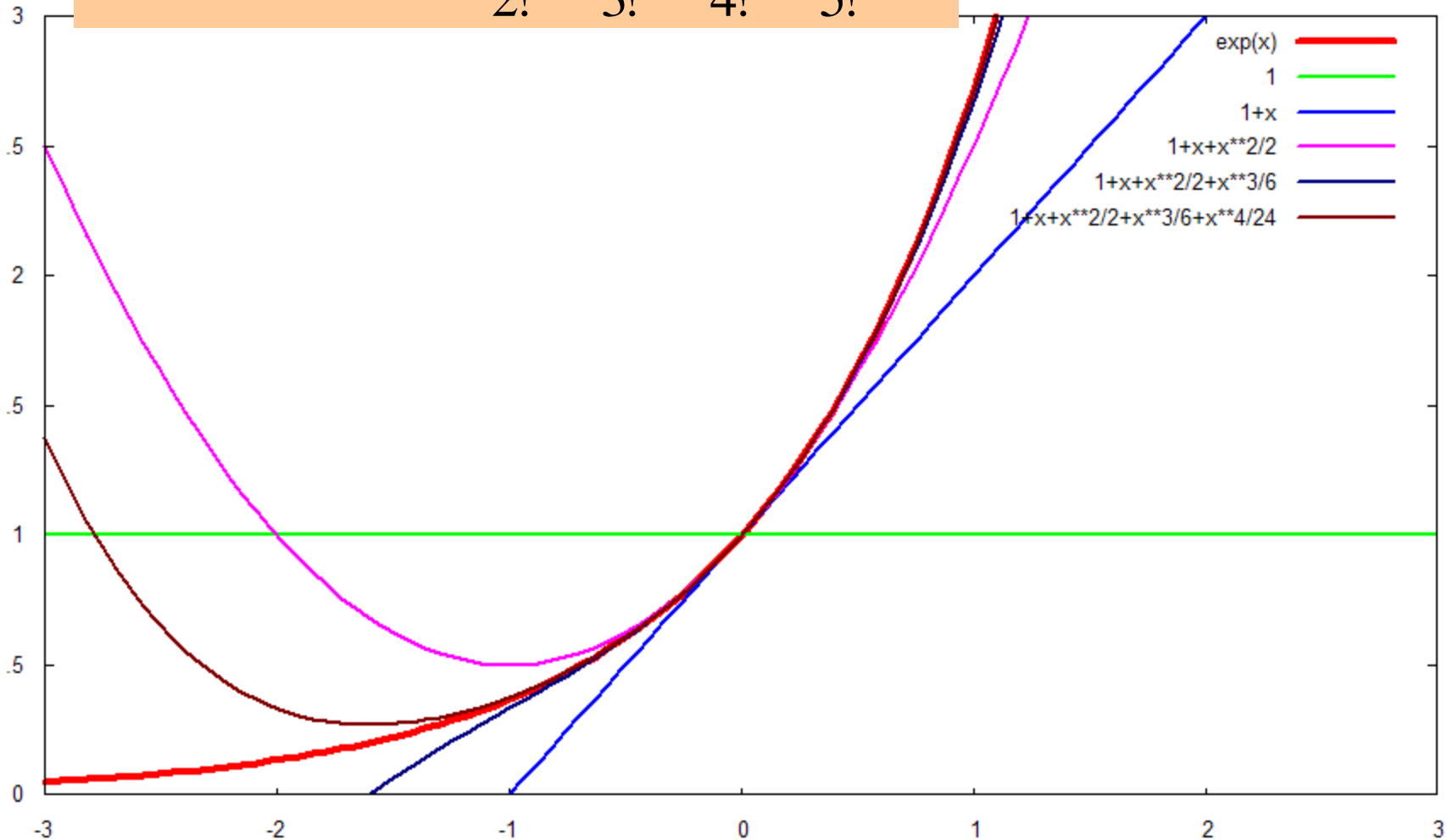
Αν θέλουμε μπορούμε να κρατήσουμε ψηλότερους όρους

$$f(x) \approx f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{1}{2} f''(x_0)(x - x_0)^2$$

Το ανάπτυγμα Taylor μας δίνει προσεγγίσεις για τις οποίες μπορούμε να εκτιμήσουμε το σφάλμα.

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{f''(x_0)(x - x_0)^2}{2} + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Οπότε $e^x = 1 + x + \frac{x^2}{2!} + \frac{x^3}{3!} + \frac{x^4}{4!} + \frac{x^5}{5!} + \dots$

$$e^x = 1$$

Όρος	$x=1$	Προσέγγιση	Όρος	$x=1/2$	Προσέγγιση
0		1	0		1

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Είναι $\frac{d^n e^x}{dx^n} = e^x \forall n$. Οπότε $e^{i\theta} = 1 + i\theta + \frac{(i\theta)^2}{2!} + \frac{(i\theta)^3}{3!} + \frac{(i\theta)^4}{4!} + \frac{(i\theta)^5}{5!} + \dots$

Έχουμε $\frac{de^{i\theta}}{d\theta} = ie^{i\theta}$

$$\Rightarrow e^{i\theta} = 1 + i\theta - \frac{\theta^2}{2!} - i\frac{\theta^3}{3!} + \frac{\theta^4}{4!} + i\frac{\theta^5}{5!} + \dots$$

$$\Rightarrow e^{i\theta} = \left(1 - \frac{\theta^2}{2!} + \frac{\theta^4}{4!} + \dots \right) + i \left(\theta - \frac{\theta^3}{3!} + \frac{\theta^5}{5!} + \dots \right)$$

Είναι όμως: $\sin x = x - \frac{x^3}{3!} + \frac{x^5}{5!} - \frac{x^7}{7!} + \dots$ και $\cos x = 1 - \frac{x^2}{2!} + \frac{x^4}{4!} - \frac{x^6}{6!} + \dots$

$$\text{Οπότε: } e^{i\theta} = \cos \theta + i \sin \theta$$

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{f''(x_0)(x - x_0)^2}{2} + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Θα βρούμε το ανάπτυγμα της $f(x) = \sqrt{1-x}$ γύρω από το $x_0 = 0$.

$$\text{Είναι: } f(x_0) = 1, \frac{df}{dx} = -\frac{1}{2}(1-x)^{-1/2}, \frac{d^2f}{dx^2} = -\frac{1}{2}\left(-\frac{1}{2}\right)(-1)(1-x)^{-3/2}.$$

$$\text{Επομένως: } f'(x_0) = -\frac{1}{2}, f''(x_0) = -\frac{1}{4}, \text{ κ.ό.κ.}$$

$$\text{Έτσι βρίσκουμε από τον γενικό τύπο: } \sqrt{1-x} = 1 - \frac{x}{2} - \frac{x^2}{8} + \dots$$

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \frac{f''(x_0)(x - x_0)^2}{2} + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

Το ανάπτυγμα της $g(y) = (y - 1)^3$ γύρω από το $y_0 = 0$:

$$\frac{dg}{dy} = 3(y - 1)^2, \left. \frac{dg}{dy} \right|_{y=0} = 3, \frac{d^2g}{dy^2} = 6(y - 1), \left. \frac{d^2g}{dy^2} \right|_{y=0} = -6, \frac{d^3g}{dy^3} = 6, \frac{d^n g}{dy^n} = 0 \quad \forall n > 3.$$

$$\text{Άρα: } g(y) = g(0) + g'(0)y + \frac{g''(0)}{2}y^2 + \frac{g'''(0)}{6}y^3 = y^3 - 3y^2 + 3y - 1.$$

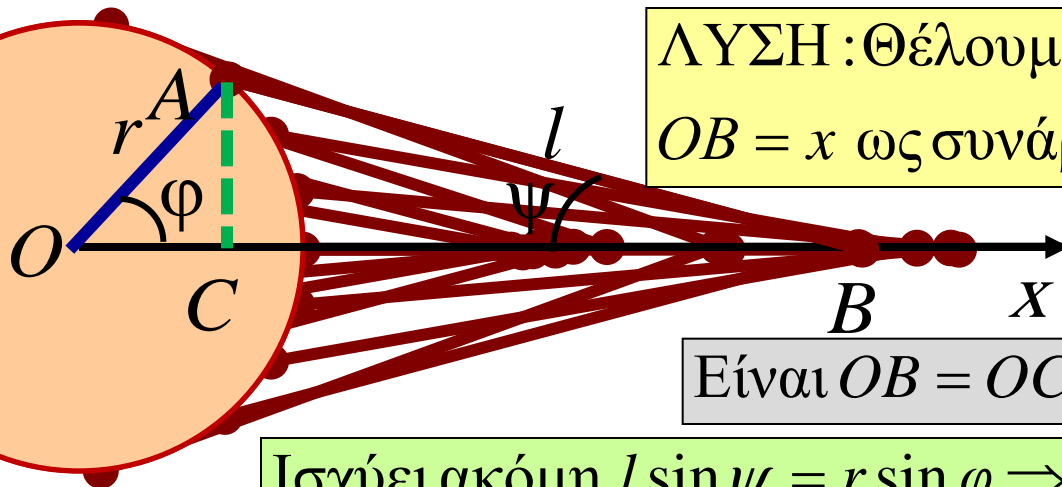
Το ανάπτυγμα της $z(w) = 1 + 3w + 3w^2 + w^3$ γύρω από το $w_0 = -1$:

$$\frac{dz}{dw} = 3 + 6w + 3w^2, z'(-1) = 0, \frac{d^2z}{dw^2} = 6 + 6w, z''(-1) = 0, \frac{d^3z}{dw^3} = 6, \frac{d^n z}{dw^n} = 0 \quad \forall n > 3.$$

$$\text{Άρα: } z(w) = z(-1) + z'(-1)(w + 1) + \frac{z''(-1)}{2}(w + 1)^2 + \frac{z'''(-1)}{6}(w + 1)^3 = (w + 1)^3.$$

Δοκός AB σταθερού μήκους l έχει το ένα της άκρο A περασμένο σε κυκλική στεφάνη ακτίνας r και το άλλο άκρο B σε ευθύ άξονα που περνάει από το κέντρο O της στεφάνης. Αν το άκρο A περιστρέφεται με σταθερή γωνιακή ταχύτητα ω , βρείτε την απόσταση του άκρου B από το O ως συνάρτηση του χρόνου. Δείξτε ότι αν ο λόγος $\lambda = r/l$ είναι πολύ μικρότερος της μονάδας τότε η κίνηση του B είναι κατά προσέγγιση απλή αρμονική ταλάντωση.

ΛΥΣΗ: Θέλουμε να εκφράσουμε το μήκος $OB = x$ ως συνάρτηση του χρόνου t .

$$\text{Είναι } OB = OC + BC = r \cos \varphi + l \cos \psi$$

$$\text{Ισχύει ακόμη } l \sin \psi = r \sin \varphi \Rightarrow \sin \psi = \lambda \sin \varphi.$$

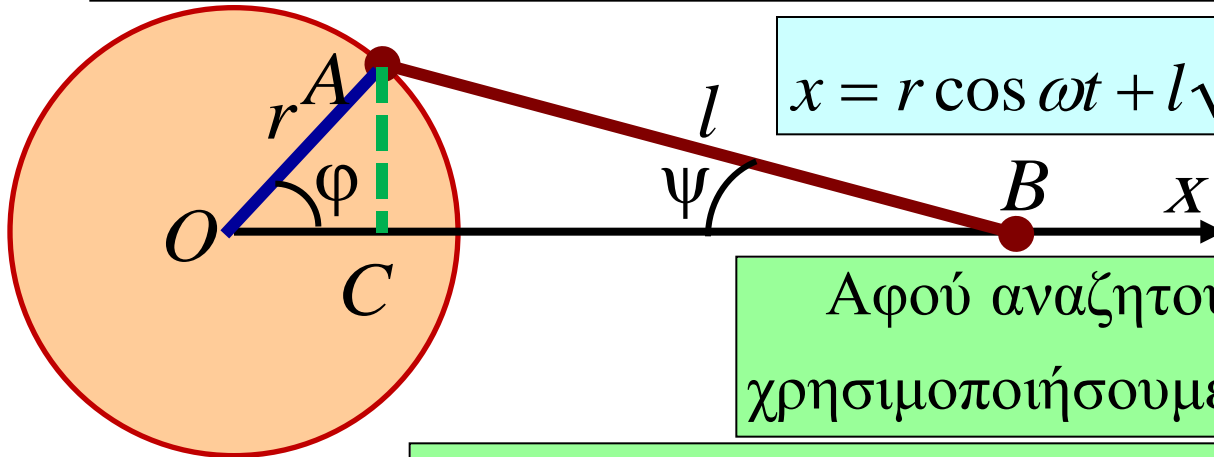
$$\text{Επομένως: } \cos \psi = \sqrt{1 - \sin^2 \psi} = \sqrt{1 - \lambda^2 \sin^2 \varphi}$$

$$\text{Είναι όμως } \varphi = \omega t$$

$$\text{και για την απόσταση } x \text{ βρίσκουμε } x = r \cos \omega t + l \sqrt{1 - \lambda^2 \sin^2 \omega t}$$

ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Δείξτε ότι αν ο λόγος $\lambda = r/l$ είναι πολύ μικρότερος της μονάδας τότε η κίνηση του B είναι κατά προσέγγιση απλή αρμονική ταλάντωση.

$$x = r \cos \omega t + l \sqrt{1 - \lambda^2 \sin^2 \omega t}$$

Αφού αναζητούμε προσέγγιση θα χρησιμοποιήσουμε το ανάπτυγμα Taylor

$$f(x) = f(x_0) + f'(x_0)(x - x_0) + \dots + \frac{f^{(n)}(x_0)(x - x_0)^n}{n!} + \dots$$

$$\text{Είναι } \sqrt{1 - a} = 1 - \frac{a}{2} + \dots$$

$$\text{άρα } x \approx r \cos \omega t + l \left(1 - \frac{1}{2} \lambda^2 \sin^2 \omega t \right)$$

$$\Rightarrow x \approx r \cos \omega t + l$$

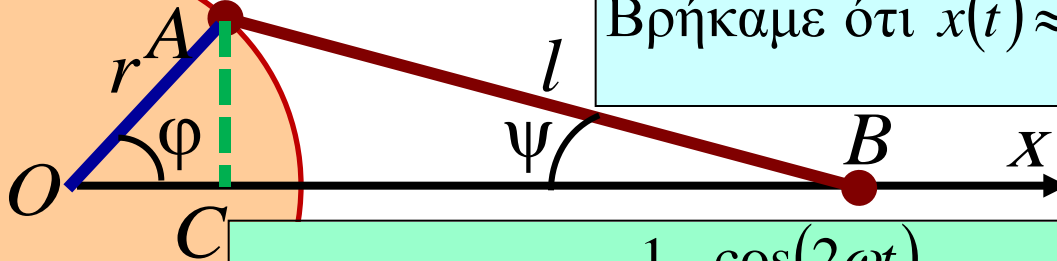
που περιγράφει απλή αρμονική ταλάντωση

πλάτους r γύρω από το σημείο $x = l$ με περίοδο $T = \frac{2\pi}{\omega}$

ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Δείξτε ότι αν ο λόγος $\lambda = r/l$ είναι πολύ μικρότερος της μονάδας τότε η κίνηση του B είναι κατά προσέγγιση απλή αρμονική ταλάντωση.

Βρήκαμε ότι $x(t) \approx r \cos \omega t + l \left(1 - \frac{1}{2} \lambda^2 \sin^2 \omega t \right)$.

Επειδή $\sin^2 \omega t = \frac{1 - \cos(2\omega t)}{2}$ έχουμε σε "ανώτερη" προσέγγιση

$$x(t) \approx r \cos \omega t + l \left[1 - \frac{1}{2} \lambda^2 \frac{1 - \cos(2\omega t)}{2} \right] = l \frac{4 - \lambda^2}{4} + r \cos(\omega t) + \frac{l \lambda^2}{4} \cos(2\omega t) \quad (1).$$

Βλέπουμε λοιπόν ότι στην ανώτερη αυτή προσέγγιση η κίνηση μπορεί να περιγραφεί ως σύνθεση (επαλληλία) δύο ταλαντώσεων :

1) Αρμονική ταλάντωση με γωνιακή συχνότητα ω και πλάτος r ,

2) αρμονική ταλάντωση με γωνιακή συχνότητα 2ω και πλάτος $\frac{l \lambda^2}{4} \ll r$.

ΚΑΝΟΝΕΣ Λ' HOPITAL

$$\text{Έστω } \lim_{x \rightarrow x_0} f(x) = A, \lim_{x \rightarrow x_0} g(x) = B.$$

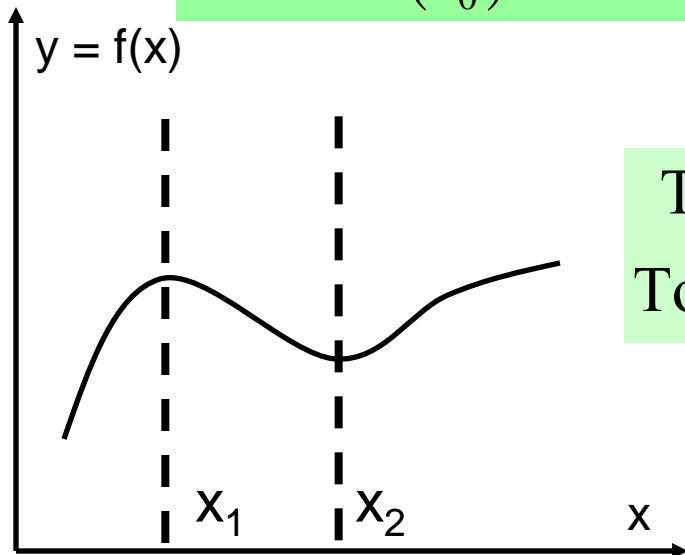
$$\text{Αν } A = B = 0, \text{ ή } A = B = \infty, \text{ τότε } \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f(x)}{g(x)} = \lim_{x \rightarrow x_0} \frac{f'(x)}{g'(x)}$$

ΑΚΡΟΤΑΤΑ ΣΥΝΑΡΤΗΣΗΣ

$f'(x_0) = f''(x_0) = \dots = f^{(2p-1)}(x_0) = 0$ και $f^{(2p)}(x_0) \neq 0$
για κάποιον θετικό ακέραιο p , τότε

Αν $f^{(2p)}(x_0) < 0$ τότε η $f(x)$ έχει τοπικό μέγιστο στο x_0 .

Αν $f^{(2p)}(x_0) > 0$ τότε η $f(x)$ έχει τοπικό ελάχιστο στο x_0 .

Τοπικό μέγιστο στο x_1 : $f'(x_1) = 0, f''(x_1) < 0$.
Τοπικό ελάχιστο στο x_2 : $f'(x_2) = 0, f''(x_2) > 0$.